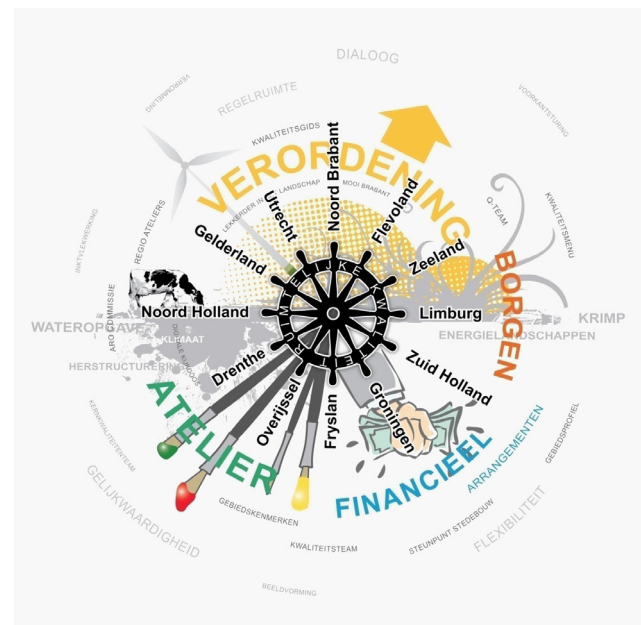

PROVINCIES WERKEN AAN RUIMTELIJKE KWALITEIT

Ruimtelijke kwaliteit is voor alle provincies een speerpunt van beleid. Het achterliggende doel: zorgen dat ruimtelijke transformaties aansluiten bij de typische omgevingskenmerken en sociaal culturele kenmerken van een gebied of zorgen dat ze een gebied een nieuwe betekenis geven. Iedere verandering dient meerwaarde te hebben, soms in financieel opzicht, maar zeker in ruimtelijke beleving en gebruikswaarde.

Werken aan ruimtelijke kwaliteit bindt de provincies. De wijze waarop ze werken aan ruimtelijke kwaliteit is zeer divers. Sommige provincies hanteren de harde, normatieve lijn van verordeningen en sturingsinstrumenten. Andere provincies zoeken het juist in het stimuleren en inspireren of combineren harde en zachte instrumenten. De verschillen in aanpak onderstrepen het onderscheidende vermogen van provincies. Immers elke provincie kent haar eigen cultuur, landschap, steden, bestuurscultuur, mentaliteit, etc.

bron: BVR

Ruimtelijke kwaliteit betekent dat je letterlijk om je heen moet kijken en opgaven goed moet positioneren in een grotere context. In de provinciale structuurvisies worden daarvoor allerlei instrumenten aangereikt: van gebiedskenmerken, kernkwaliteiten, gebiedsprofielen, omgevingskwaliteiten tot kwaliteitsmenu's. De ruimtelijke kwaliteiten die worden beschreven of geïntroduceerd dienen breder beschreven te zijn dan alleen vanuit een landschapstypering. Het programmeren van nieuwe ontwikkelingen, het inspelen op de verschillende 'kleuren' van steden en het benoemen van de gebruiksmogelijkheden van de ruimte zijn minstens even belangrijk. Wanneer een omgeving verandert is het belangrijk dat dit wordt gedaan met respect voor de omgeving. De instrumenten die de provincies daarvoor aandragen moeten niet gezien worden als een dictaat, maar als een inspiratie- en kennisbron.

Ruimtelijke kwaliteit zonder inhoud is een leeg begrip. Het moet gekoppeld zijn aan actuele opgaven zoals de klimaatopgave, bevolkingskrimp, de herstructurering van het stedelijk gebied of bijvoorbeeld de transitie van het landelijk gebied. Daarbij is het belangrijk te bepalen wie de probleemeigenaar en daarmee opdrachtgever is. Vroegtijdig in het werkproces dient goed nagedacht te worden hoe de ruimtelijke kwaliteit in de realisatiefase kan worden geborgd. Dit vraagt om een interactief werkproces met deskundigen, gebiedseigenaren, probleemeigenaren en andere partijen die borg staan voor de realisatie. Veel provincies hebben hier de afgelopen jaren veel ervaring mee opgedaan, soms intern, soms via externe ontwerpateliers en vaak met de hulp van bouwmeesters. Door deze ervaring is het gemeengoed geworden dat ruimtelijke kwaliteit meer is dan beeldkwaliteit. Ruimtelijke kwaliteit dient intrinsiek verankerd te zijn met de opgave. Het opschalen van opgaven, het zoeken naar kansrijke combinaties en het leggen van verbanden tussen opgaven en hun omgeving, zijn voorwaarden voor ruimtelijke kwaliteit. Provincies zijn als geen ander in staat om vanuit een breder perspectief naar opgaven te kijken, juist daarom is ruimtelijke kwaliteit terecht een belangrijk provinciaal speerpunt. Het werken aan ruimtelijke kwaliteit kan niet zonder kennis en kunde van de verschillende deelaspecten en –belangen. Belangrijk is om te doorgronden welke kansrijke combinaties aanwezig zijn, hoe dynamiek te organiseren is en welke nieuwe verdienmodellen er gloren. Door de

focus op ruimtelijke kwaliteit krijgt de provincie meerdere rollen. Naast beleidvormer en toetser wordt de provincie ook opdrachtgever, kennisleverancier en kennismakelaar.

Het nadenken over de nieuwe rol van de provincies is een stroomversnelling gekomen door de recente Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR). Het kabinet focust op de Mainports, Brainport en Greenports, een groot deel van het domein van de ruimtelijke ordening wordt gedecentraliseerd naar de provincies. Een belangrijk moment om te bepalen hoe de provincies zich verhouden tot de rijksoverheid. Een korte terugblik in de recente geschiedenis leert dat de houding van de rijksoverheid bepalend is voor de verantwoordelijkheid van provincies, gemeenten, private en maatschappelijke partijen in de ruimtelijke ordening.

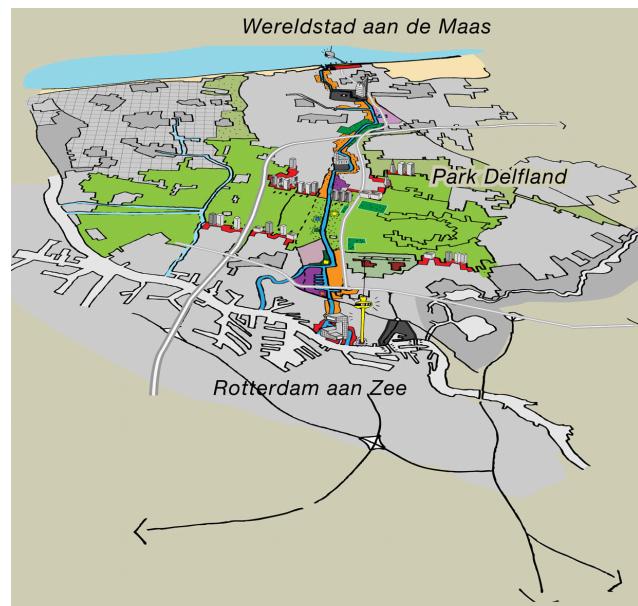
Het kabinet Balkenende II rekent definitief af met de grootse en meeslepende rijksvisies op het gebied van de ruimtelijke ordening. Het motto is 'snel en uitvoeringsgericht' en 'het rijk kan het niet alleen'. De Nota Ruimte zette de vakgemeenschap in beweging. Gebiedsontwikkeling was het vehikel: publieke, private en maatschappelijke partijen sloegen de handen ineen om samen aan de ontwikkeling van gebieden te werken. Het is een periode die gekenmerkt wordt door de zoektocht naar nieuwe verhoudingen tussen de partijen. De focus lag op 'hoe krijgen we het voor elkaar'. Het mengen van zoet en zuur en verevenen op bovenlokale schaal bleken motoren die nieuw elan en dynamiek brachten in de ruimtelijke ordening. Ontwerpen op regionale schaal werd weer belangrijk en partijen als het NIROV, Nederland boven water en de Praktijkacademie ontwikkelden kennis en cursussen om ruimtelijke ordening klaar te maken voor gebiedsontwikkeling. Er kwam zelfs een praktijkleerstoel en alle provincies kregen een voorbeeldproject om van te leren, gecoacht door toenmalig minister Dekker en de Adviescommissie Gebiedsontwikkeling onder leiding van Riek Bakker. Gebiedsontwikkeling heeft de focus van locatie- en projectontwikkeling verlegd naar gebiedsniveau en heeft het integraal denken gestimuleerd.

In het kabinet Balkenende IV waaide een andere wind. Randstad 2040 en Mooi Nederland bepaalden de ruimtelijke agenda van Nederland. De structuurvisie Randstad 2040 heeft het ontwerpen op Randstedelijke schaal weer nieuw leven ingeblazen. Het bood een vrije plaats

om, vanuit duidelijke programmatische doelstellingen en ambities, kansen en mogelijkheden te verkennen en consequenties van beleid te doordenken op de kaart, los van bestuurlijke drukte en politieke dogma's.

bron: BVR, Randstad 2040 (in opdracht van VROM)

bron: BVR, Randstad 2040 (in opdracht van VROM)

Het innovatieprogramma Mooi Nederland heeft met haar subsidieprogramma veel partijen gestimuleerd om innovatie te koppelen aan actuele opgaven zoals de identiteit van de plek, de compacte stad, weg en omgeving, werklandschappen, energielandschappen en stadsrandzones. Kennis werd gedeeld via het Mooi NL kennisplein, conferenties en matchmaking. De waardering die het rijk direct gaf aan lokale initiatieven kenden een enorme impact. Het is een periode waarin het kwaliteitsdenken de boventoon voerde.

Beide voorbeelden geven aan dat het acteren op rijksniveau direct betekenis heeft voor de dynamiek in de ruimtelijke ordening. We zitten nu in de periode van Rutte I. Het kabinet heeft het ministerie van VROM opgeheven en het woord 'ruimte' komt niet meer voor in de naam van het departement. De decentralisatie naar provincies wordt versneld in gang gezet, gecombineerd met forse bezuinigingen. De provincies zijn nu aan zet en moeten meer doen met minder geld. Dat vraagt om bezinning op de provinciale kerntaken en op de vraag op welke manier de ruimtelijke ordening van Nederland door de provincies het beste kan worden gediend. Welke nieuwe motor, dynamiek, geeft het kabinet mee? De zoektocht naar nieuwe verdienmodellen en de coalitievorming met nieuwe stakeholders is een actueel thema binnen de provinciale ruimtelijke ordening. Ligt er een kans om met de leerervaringen van gebiedsontwikkeling en Mooi Nederland ons te richten op de nieuwe vraagstukken zoals: hoe om te gaan met de overprogrammering, transitie van de landbouw, de wateropgave, de herstructurering van verouderde terreinen en de natuurontwikkeling? Opgavendie centraal staan in de coalitieakkoorden van Gedeputeerde Staten. Misschien heeft kabinet Rutte I wel gelijk en is de ruimtelijke ordening meer thuis op het schaalniveau van de provincies. Belangrijk is dat de provincies samen de overall koers uitzetten waarbinnen de weg vrij wordt gemaakt voor eigenzinnige en kwalitatief onderscheidende regio's die samen het veelkleurige verhaal van Nederland vertellen.

bron: BVR

Er is regie nodig op een overstijgende schaal, maar tevens is planologische ruimte gewenst voor initiatieven op de lokale en regionale schaal. De provincies hebben de rol van regisseur voor overstijgende en actuele thema's en tevens de rol als kennisleverancier en kennismakelaar voor concrete gebiedsopgaven. Kennisontwikkeling is nodig, niet door het wiel telkens opnieuw uit te vinden, maar om de lessen uit het verleden mee te nemen en te verrijken met actuele inzichten en innovaties.

Ir. Hilde Blank BVR

*Directeur BVR
Comité Aanbeveling Expeditie MOOI
Selectie Commissie MOOI Nederland*